

Az „ökölbe görcsült kézből öntvény lesz: harang meg szív”

Zbigniew Herbert verssorát választottam mondandóm címéül, amely azt hiszem, e rendkívüli kiállítás lényegét fejezi ki. A lengyelek megint szíven, szívtajékon találtak minket figyelmükkel, bátorságukkal és képzeletükkel, dűnnyögtem magamban, amikor Simonffy Mártától, a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének elnökkasszonyától e kiállítás tervéről értesültem, s szíves hívást, majd buzdítást kaptam, hogy tán szólnom kéne itt. Merthogy a kezdeményezés, a sugallatos ötlet megint tőlük, lengyel művészbarátainktól jött. S lám, tetté vált, művekké vált, kiteljesedett hazai művészeink lélekszerinti gyors rezonanciájának köszönhetően. Ami régtől ott volt a szívben, és bizsergett az ujjbegyekben, most itt van a kiállított művekben.

Ma, ezen a napon, három történelmi idő gyönyörű kézfogása találkozik, és igazából sorolhatnánk velünk a konkrét történelmi idők, napok, percek egészét és törtrészeit. Azaz: hiteles históriánkat, ahogy mi éltük és szenvedtük meg, s ahogy kicsit távolabbról, de a szolidaritás nemzeti és személyes, felebaráti és testvéri, ha tetszik evangéliumi érzületével egyedül lengyel barátaink láttak és segítettek bennünket.

Az én három egybekapaszkodó dátumom, 1848, 1956, és 2006, azaz a XX. századi nagy pillanatunk félszázados évfordulója, melyet illenék egész esztendőben emelt lélekkel és méltósággal, a „magyarok tartsunk szét” átkát feledve és feladva ünnepelnünk. Bizony példát vehetünk abból, ahogy a múlt évben ünnepeltek és emlékeztek lengyel barátaink a SZOLIDARITÁS-mozgalom negyedszázados évfordulójára!

1848-at nem kell magyaroznunk. Bem mellé mindig oda képzeljük Petőfit is; minden egyes forradalomra buzdító és a szabadságért harcoló verssorával, melyeket 1956-ban a fiatal Bessenyei Ferenc és Sinkovits Imre – akik már attól kezdve a *nemzet* maga választotta *színészei voltak* – mondtak el Bem tábornak szobránál, aztán itt a pesti oldalon is a Petőfi szobornál.

Szóltak ezerekhez, főleg a lelkesülten vonuló egyetemi ifjúsághoz, akik nem véletlenül fogalmazták meg a pozítani tüntetők, a testvéri lengyel nép melletti szolidaritáspontjaikat, és skandálták: *Bem apó és Kossuth népe, / Menjünk együtt, kéz a kézbe!*, vagy azt, hogy: *Lengyelország példát mutat, / Kövessük a magyar utat.*

Igen: a magyar út elsősorban is a lengyelekéhez hasonlóan a függetlenség, a zsarnoktól való megszabadulás kívánalma volt. Kiszökkenés a nagy orosz csizmatalp alól, s megszabadulás azoktól is, akiket ennek a csizmának a haza akaratával szembeszegü-

Elhangzott 2006. március 15-én a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége székházában a lengyel–magyar '56-os éremkiállítás megnyitójaként.

lő kiszolgálása tartott a hatalomban. Igen ez volt a legtisztább forradalom, a magyar '56 mozgatórugója és a későbbi napok szabadságharcának szent essenciája.

A magyar irodalom és a magyar költészet holtig hűséges barátja, a világhírű poéta, Zbigniew Herbert verse, minden érdemes és kiváló lengyel költők sorában is (mint például: Stanislaw Grochowiak, Jaroslaw Iwaszkiewicz, a későbbi Nobel-díjas Czeslaw Milosz, majd Wislawa Szymborska, Tadeusz Sliwiak, Adam Wazyk és Wiktor Woroszyński) legelsőnek szolt hozzánk. A vers címe *A magyaroknak*, amely a diktatúra éveiben csak három csillag alatt jelenhetett meg, azaz cím nélkül, Nagy László fordításában így hangzik:

*Állunk a batáron kezünket nyújtjuk s levegőből nagy kötelet sodrunk testvérek nektek
a megszakadt kiáltásból ökölbe görcsült kézről öntvény lesz: harang meg szív és hallgat
a riadalomra
rimánkodik a sebesült kő rimánkodik a meggyilkolt víz állunk a batáron
állunk a batáron
állunk a batáron józannak elnevezetten s nézünk a tűzbe
és a halált csodáljuk.*

Zbigniew Herbert verse olyan öntvény, érem, plasztika, amelyet lengyel művészbarátaink itt anyagba álmódva föl is mutatnak nekünk. S bizony kiérdemlik csodálatunkat, hogy mi mindent tudnak, őriznek rólunk, történelmünkről, jelesen '56-ról, s annak még előlünk is sokáig eltakart sebeiről.

Eltűnődhetünk azon, hogy e két nép történelme régmúlt századoktól szinte napjainkig uralkodókban és szentekben, szabadsághősökben és mártírokban, forradalmas történetekben és leveretésekből, de a remény sohasem fakuló árnyalataiban is micsoda párhuzamokat és továbbhullámzó inspirációkat nyújt azoknak, akik hajlandók ezt komolyan szemlélni és értékelni.

Engelmayer Ákos egykori legendás, a rendszerváltás utáni első varsói nagykövetünk a '90-es évek elején, amikor Poznanban az ötvenhatos megtorlás legifjabb áldozatáról, Mansfeld Péterről utcát neveztek el, beszédében a következőt mondta: „A lengyel események nélkül talán nem lett volna magyar október, a magyar október nélkül Szolidaritás-mozgalom, s ez utóbbi nélkül ki tudja, meddig késett volna a magyar függetlenség és demokrácia megvalósulása.”

Amikor most itt állok a negyven lengyel és magyar képzőművész csaknem száz alkotása között, s olvasom a neveket s a nevekhez tartozó invenciózus alkotások ugyancsak telibe találó címeit, mintha egy befejezhetetlen vers (talán gyászóda vagy fájdalmas elégia) sorai között időznék, s hol a metaforikusság, hol meg a puritán tárgyiaság ejt rabul, s a külön-külön is remek sorok, amelyek rímhelyzetben gyönyörűen felelgetnek egymásnak. De arra is figyelmeztetnek, hogy sok ilyen kiállításnak, alkalomnak kell még ebben az esztendőben születnie, hogy bevésődhesen a kor falába, s utódaink emlékezetébe és okulására 1956 októberének eleven csodája. Hogy 1956 végre 1848 mellé kerülhessen a nemzet emlékezetében.

Köszönöm, hogy mindezt éppen a mai napon mondhattam el. ❀